

Modern Devletin Oluşumunda Polis Gücü: İran'da Polis Gücünün Gelişimi ve Dönüşümü

Ahmet Çırakoğlu
Hüdayi Sayın

Öz: Kamu güvenliği, şehirleşme başlayana kadar sistematik bir düzen içerisine girememiştir. Modern şehirlerin oluşumuyla birlikte insanların ve yaşamın mekânın güvenliğini sağlama ihtiyacı başta şehir yöneticileri, sonrasında var olan güvenlik sistemi ve modern devlet anlayışı sonrasında dönüşen iç güvenlik stratejileri ele alınmıştır. İran'da iç güvenlik kavramı; Kaçarlar öncesinde bölgeyi yöneten devletlerin üst düzey yöneticileri eliyle uygulanan askerî yöntemler, Kaçarlar devrinde Nazmiye Teşkilatı'nın kurulmasıyla ilk profesyonelleşme ve polislik hizmetlerini askerlikten ayırma çabaları, Rıza Han darbesi sonrası kurulan Pehlevi Hanedanlığı döneminde iç güvenlik hizmetlerinin tekrar askerleştirilerek istihbari faaliyetlere ağırlık verilmesi ve 1979 Devrimi sonrası oluşan teopolitik yönelimde polis teşkilatının ideolojik görünümüne bürünmesi olarak kategorize edebileceğimiz dört ana evreden geçmiştir. İran'da iç güvenlik kurumunun geçirdiği modern öncesi sistem, ilk profesyonelleşme, askerleşme ve ideolojik yönelim evreleri metin boyunca tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Polis, İran Polisi, Nazmiye Teşkilatı, toplumsal düzen, güvenlik.

Abstract: Public security was unable to achieve any systematic order until the start of urbanization. With the formation of modern cities, the need to ensure the security of people and their living spaces were met primarily by city administrators and then by regular internal security organizations. This article discusses Iran's security system as it existed in the pre-modern period and the internal security strategies that transformed in line with the modern understanding of the state. The concept of internal security in Iran has gone through the following four main phases: (1) military methods that had been applied by the senior administrators of the states that had ruled the region before the Qajar Dynasty, (2) the first professionalization that saw the Nazmiyya Organization established in the Qajar Dynasty through efforts to separate policing from military service, (3) the re-militarization of internal security services and focus on intelligence activities during the Pahlavi Dynasty that had been established after the Rıza Han coup, and (4) the ideological appearance of the police organization accompanied by the theo-political orientation that emerged after the 1979 Revolution. This text discusses these four phases in detail.

Keywords: Police, Iranian Police, Nazmiyya Organization, social order, security.

@ Araştırmacı, irday.geruri@gmail.com
Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi. hudayi.sayin@yeniuyuzyl.edu.tr

id <https://orcid.org/0000-0001-5491-1780>
<https://orcid.org/0000-0002-8994-4088>

© İlimi Etüdler Derneği
DOI: 10.12658/M0635
insan & toplum, 2021.
insanvetoplum.org

Başvuru: 27.01.2021
Revizyon: 9.05.2021
Kabul: 11.06.2021
Online Basım: 7.08.2021

Giriş

Modern devleti ortaya çıkaran gelişim, siyasal iktidarın merkezileşme evreleri içinde açıklanır. Bu dönüşüm, 8. ve 13. yüzyıllar arasında “tek tek güçsüz olan bireylerin ortak hareket edebildikleri merkezler” olarak kentlerin “siyasal açıdan özerk birimler” şeklinde ortaya çıkmaları sonucunda gerçekleşmiştir. Devlet, “kent ekonomisine özgü iş bölümünün” yaratımıdır. “Kırsal alanların kente nüfus, yiyecek ve hammadde sağlaması, buna karşılık kentin ekonomik ürünleri tüketmesi” ve “kentlerin kendi aralarında bir işbölümü”nün varlığı, kentler ve bölgeler arasında koordinasyonu zorunlu kılmıştır. İnsanlar ve dolaşıma çıkmış malların güvenli değişiminin sağlanması ve çatışan çıkarların uzlaştırılması, güvenilir bir para sistemi oluşturacak kapsayıcı bir yönetsel yapı ile mümkün olmuştur (Poggi, 2014, ss. 53-59). Bu gelişim içinde “bir organizasyon” olarak devlet, zor kullanımından yararlanarak “bir nüfus üzerinde denetleme ve idare gücünü” oluşturup varlığını sürdürmüştür (Poggi, 2016, ss. 27-30). Diğer deyişle “Avrupa’nın şehirler sistemi sermaye yoğunlaşmasında yaşanan ilişkilerin değişimini temsil ederken, devletler sistemi zorun yoğunlaşmasında yaşanan ilişkilerin değişimini gösterir” (Tilly, 2001, s. 90).

Devlet, “bir yürütme gücü yönetiminde az ya da çok iyi koordine edilmiş idari, polis ve askeri teşkilat tasarımı” şeklinde ortaya çıkar (Skocpol, 1979, s. 29). Otorite altında toplanan idari, polisiye ve askerî aygıtların doğası devleti “toplumdaki fiziksel gücün cisimleşmiş haline” dönüştürür (Mann, 1988, s. 2). Gücün sürekliliğiyle “istikrarlı denetim biçimleri, hükmetme türlerine” atıfla “otonomi ve bağımlılık ilişkilerini” geliştirir ve “hâkim konumdakilerin, diğerlerinin eylemlerini etkilemek için kullandıkları rutin pratiklerle sürdürülürler” (Giddens, 2005, s. 18).

Avrupa’da modern şiddet tekeli, Geç Orta Çağ’ın eski sınıflı toplumlarındaki şiddet ilişkileri, 16. yüzyıl otoriter devletinde şiddet tekeli ve Aydınlanma eşliğinde mutlakiyet yönetimlerinde devletin şiddet tekelinin meşrulaşması olmak üzere üç tarihsel aşamada ortaya çıkmıştır (Behr, 2003, s. 179). Benzer şekilde Neocleous polis tarihini, ilk iki evresi 1618-1648 yılları arasında devam eden Otuz Yıl Savaşları ve 18. yüzyılda belirip 19. yüzyılda pekişen üç evreye ayırmış ve bu tarih üzerinden modern devletin oluşumunda yol alan siyasal gelişmeleri betimlemiştir. “Geç on beşinci yüzyıldan itibaren Avrupa’daki politik söylem, ağırlıklı olarak, polis kavramı etrafında şekillenmiştir. ... Düzensizliği ortadan kaldırma faaliyeti, hem devlet erkinin doğasındaki değişime, hem de feodalizmden kapitalizme geçişe paralel olarak gelişen polisiye güvenlik doğrultusunda dönüşüme uğramıştır” (Neocleous, 2006, ss. 1-8).

Modern Devlet ve Toplumsal Denetim Aygıtı Olarak Polis

Bir kontrol işlevi olarak kamu düzenini korumak modern öncesi dönemde savaşlarda olduğu gibi kolektif sorumluluk kabul edilirdi. “Devleti ete kemiğe büründüren” bu faaliyetleri yürütenler iktidarın resmî giysisini taşır ve “simgesel anlamı” olan işleri “gülünç denecek düzeyde” yetkilerle icra ederlerdi (Berce, 2003, s. 187). Jean Bodin ve Thomas Hobbes’tan mülhem modern devletin şiddet tekeli seküler ve rasyonel temellerde ortaya çıkmıştır. Toplumsal iç barışı sağlamaya yetkilendirilen iktidarın meşruiyetini belirleyen bu seküler egemenlik kavramı, polislik işlevinin ordudan ayrılarak bürokratik kurumsallaşması yoluyla devletin uluslararası sistem içinde varlığına zemin hazırlamıştır.

Modern devletin şiddet aygıtı olarak polisin kurumsallaşması 17. yüzyıl sonrasında başlamış ve 19. yüzyıl boyunca şekillenerek gelişmiştir. “Modern polis, başlangıçta hükümetin yatırımlarını korumak amacıyla oluşturulmuştur. Polis, devlet gücünün yeni gelişen merkezlerinin kontrolünde olan elitler için düzeni korumuştur” (Bayley, 2006, s. 129). Polis ile yapılmaya çalışılan “insan faaliyetlerinin zamanlanması ve mekânlanması üzerindeki denetim” (Giddens, 2005, s. 69), fiziksel zorlamanın öncedeği militarist renklerde sahneye çıkmasına (Lüdtke, 1992, s. 15) karşılık iç güvenliğinin tesisıyla kolektif askerî faaliyetler dışında gelişmiştir (Bayley, 1975, s. 359). Polisin bürokratik performans değerlendirmesine tabi kılınarak kamu otoritesi şeklinde kurumsallaşması bu dönemin ana karakteristiğini oluşturmuştur (Roth, 1997, s. 119). Böylelikle polisin profesyonelleşmesi ile yerel polis güçlerinin merkezi polis aygıtına dönüştürülmesi sürecinin tamamlandığı görülmektedir.

Modern devletin toplumsal bir düzen inşa etmesi ve onu siyasi olarak yönetmesi, yaşamın gündelik pratikleri ile “iktidar teknolojileri arasındaki ilişkiler analiz” (Foucault, 2005, s. 27) edilerek anlaşılabilir. Foucault, devletin oluşumuna ait praksise dikkat çekmekte ve bunu iki teori ile açıklamaktadır:

Burada çarpıcı olan nokta, ... dönüşlü ve kendi spesifikliğinin tamamen farkında (olan)¹ ... devlet iktidarının rasyonelitesi özellikle iki doktrinle formüle edilmişti: Devlet aklı ve polis teorisi. ... Devlet aklı ilahi, doğal ya da insani yasalara göre yönetim sanatı değildir. ... Devletin gücüne uygun olarak yönetmektir. Amacı geniş kapsamlı ve rekabetçi bir çerçeve içinde bu gücü artırmak olan yönetimdir. ... Polis doktrini ise devletin rasyonel faaliyetlerinin nesnesi olan şeylerin doğasını, peşinde olduğu amaçları ve söz konusu araçların genel biçimini tanımlar (2005, ss. 44-47).

1 Vurgu, araştırmacılar tarafından yapılmıştır.

Devletin iç egemenliğe bakan yüzü olarak polis kurumu, yürüttüğü faaliyetlerle devlet aygıtını somutlaştırır ve görüntüsünü toplum aynasında aksettirip kendisi bizzat bu aynaya yansır. Kurum ve işlev ile polislik üzerinden devlet inşa süreçlerine odaklanan araştırmalar (tartışıkları verilerin nicel ve nitel farklılıklarına da işaret etmek üzere), iki ayrı zeminde hareket eder ve bilimsel geleneği oluşturur.² İngiliz-Amerikan araştırmaları sosyolojik temelde, yasal çerçeveler ve uygulamalarla yürütülürken Fransa merkezli Kıta Avrupa kökenli araştırmalar ise hukuk planında yürütülür. Bu nedenle polisliğin Fransız devlet geleneğinde inşası “idari ağırlıklı”, İngiltere’de ise “sosyopolitik”tir (Gleizal vd., 2000, s. 4).

İngiliz polisinin kökenleri kapitalizm ve 18. yüzyılın sonlarında yeni kent proletaryasının yükselişinde bulunabilir. ... Buna karşın Fransa’da ve Fransa yasal sistemini paylaşan tüm ülkelerde polis yetkileri terimi, suçluların yakalanmasından ve belirli suçların önlenmesinden çok, ... ‘toplumdaki iyi düzen’ anlamına gelmektedir. ... Bundan dolayı İngiliz polisi için suçla savaşmak temel mesele iken, Fransa’da bu mesele ... kamu yönetiminin ve özellikle de düzen sağlamanın bir alt kategorisidir (Ergut, 2004, ss. 42-43).

Foucault, polis teorisini bütünsel olarak üretim ilişkilerinin geliştiği insanlar ve eşyaların etkileşimi³ ile açıklar. Ona göre “Polis her şeyi kapsar” ve kavramsal tartışmasını Louis Turquet de Mayerne’den mülhem “Polisin gerçek nesnesi insandır” ifadesi ile sürdürür (2005, s. 49). Polisin “siyasal olan” her şeyi kapsayıcılığı, iktidar, yönetim ve toplum arasındaki ilişkileri ortaya koyar ve bunlar arasındaki gelişimi açıklar. Bu süreç polis yetkilerinin çağcıl muhayyilenin “özgün bağlamlarının çok ötesinde ... hukuk düzeninin gündelik işleyişinin bir parçası haline gelene kadar” (Neocleous, 2012, s. 41) devam eder. Artık bundan sonra “Polis devletin kalbinde yer alır” (Gleizal vd., 2000, s. 29) ve “devlet, toplumsal vücut ile aynı anlama” gelerek onunla özdeşleşir (Neocleous, 2006, s. 20). Bu çerçevede polis, devletin kendisini nasıl tanımladığını ve yetkilerini sınırladığını gösteren güç kurumu olarak ortaya çıkar ve kamusal icra aracı olarak modern toplum polis kurumu üzerinden açıklanır (Knöbl, 1998, s. 28).

Kelime olarak polis, Latince devlet yönetimi ve uygarlık anlamlarında ‘politia’ kökünden türemiştir. Aynı kökten türemiş olan ‘polity’ bir hükûmet düzeni içinde örgütlenmiş halk kitlesini tanımlarken ‘policy’ ise hükûmet işinin yürütülmesini

2 Bu iki geleneğe ilişkin felsefi izleği sürmek üzere bkz. Gürkan, 2013, 2020.

3 Araştırmacılar, etkileşim ifadesinin değişim içerdiğini kabul etmektedirler.

düzenleme ve buna kılavuzluk yapma sanatı ile anayasanın hedeflerini güvenceye almak üzere gerçekleştirilen yürütme faaliyetleri olarak tanımlanacak siyaset karşılığında kullanılmıştır. 'Politia' kelimesinin üçüncü türevi olan 'polis' ise "düzenin korunmasını, kanunun ve bir devletin hükümetinin yürütülmesini sağlayan düzenlemeler sistemidir" (Machlouzarides, 1989, ss. 21-22).

Devletin inşa sürecinde polisliğin etkinliği ve devletin yansıması olarak polisin kurumsal rolü üzerine Batı literatüründe sayısız araştırmaya yer verilmiştir. Buna karşılık polis üzerinden modern devlet inşa sürecine yönelik araştırmaların Doğu akademisinde ilgi çektiği söylenemez. Ülkemizde de polis çalışmalarına yönelim cılız denilebilecek düzeydedir. Bu çerçevede, modern devlet inşasının değişik ülkelerde benzerlik ve farklılıklarının ortaya konulmasına dair karşılaştırma, sürecin analizini kolaylaştıracaktır. Türk literatüründe İran modernleşmesini ve İran'da modern devletin oluşumunu tartışan çok sayıda esere erişilmekle birlikte konuya polis üzerinden yaklaşan bir araştırma tespit edilmemiştir. Bu araştırma çerçevesinde İran'da modern devlet inşa süreçleri içinde polisliğin gelişimi tartışılmıştır.

İran'da Kamu Düzeninin Tarihi

Modern öncesi İran'da toplumsal düzen, kolektif sorumluluk anlayışı ile yerel yetkililer tarafından gerçekleştirilmekteydi. Zerdüşt inanışıyla birlikte bazı dinî ceza ve yargılama usulleri, toplumsal düzenin sağlanmasına yardımcı oldu. Ahemeniş İmparatoru Büyük Daryuş döneminde ilk defa ülke idari bölümlere ayrılarak her bölgeye toplumsal düzeni kuracak "satrap" denilen valiler atandı ve suçluları cezalandırmak için zindanlar inşa edilerek suç işleyenler hapsedildi.⁴ Ahemeniş İmparatorluğu döneminde şehir düzeni ve yolların güvenliği konularında kurulan sistem, Selevkos Hanedanlığı'nda da devam ettirildi. Sasaniler döneminde varlığı bilinen suç-ceza sistemi, İslamiyet'in kabulü sonrasında da sürdürüldü. Abbasiler döneminde ceza infaz sistemi içinde yer alan hapisanelerin sorumluluğu şehir idarecilerine bırakılarak infaz uygulaması yöneticilere devredildi. Bu düzen Tahiriler, Samaniler, Gazneliler, Selçuklular döneminde de devam etti. Moğol istilasındaysa Cengiz Han yasaları ile yeni bir sistem kuruldu. Moğolların işgal yılları boyunca bozulan toplumsal düzen

4 Sasaniler döneminde suçluların cezalandırıldığı "anuşbard" denen bir hapisane bilinmektedir. İslamiyet'in kabulünün ilk yıllarında İran'da herhangi bir hapisane bilinmemektedir. Bu dönemde suç kabul edilen eylemler şeri hükümler uyarınca anında cezalandırılmakta veya fail idam edilmekteydi. Emeviler döneminde hapisanelerin kurulduğu, Abbasiler dönemindeyse buraların hâkimiyetinin şehirlerden sorumlu yöneticilere bırakıldığı bilinmektedir (Shahbazi, t.y.).

Safeviler tarafından yeniden tesis edildi. Genel toplumsal düzen öncelikle Şah ve onun atadığı beygler beygi ya da divan beyginin sorumluluğuna verildi (Shahbazi, t.y.).

Avrupa'da olduğu gibi İran'da da modern devletin oluşumu şehirlerin kurulmasıyla başladı. Modern öncesi İran'da şehirlerinde ve şehirler arası yollarda güvenliğin tesisi, iktidardaki hanedanlar tarafından yerine getirilmekteydi. Hanedanlar muktedir oldukları şehirlerdeki düzeni, devriye hizmetini yerine getiren muhafızlar aracılığıyla gerçekleştirmekteydi. Beygler beygi (vali) veya benzer görevi yerine getiren yöneticilerin emrinde olan bu kişilere dönem dönem divan beygi (en yüksek yargı otoritesi), şehrbani (belediye başkanı), esas (muhafız), nighban (koruyucu), şehneh (şehir muhafızı), darugeh (şehir bekçisi), darugah-e mahalla (mahalle bekçisi), pakar (gündüz devriyesi), karavol (muhafız), gozmeh (mahalle polisi/gündüz devriyesi), mirşeb gozmeh (gece devriyesi), muhtesib (belediye memuru/zabıta), idare-ye ihdas (idare/kamu işçisi), şebgerd (gece bekçisi), farraş (mahalle güvenlik görevlisi), karasoran (kırsal polis gücü/karayolu devriyesi) gibi farklı isimler verildi (Soleymani, 1397, s. 4). Tahran ve diğer kentlerde güvenlik görevleri aile bağı ile hanedana yakın kimselerce yerine getirilirdi. Bu durumun modern öncesine ait uzmanlaşma yoksunluğunu yansıttığı söylenebilir. Kendileri bizzat asayiş sorunu olan güvenlikten sorumlu bu kişilerin şiddet kullanımının dışında profesyonellikleri bilinmemektedir (Sadıkyan, t.y.-a).

Kaçarlar döneminde Nasıreddin Şah yönetimine kadar başkent Tahran'da henüz Nazmiye ya da polis hüviyetinde bir idare yoktu. Güvenlik konusunda Safeviler döneminde uygulanan yöntemler aynı şekilde devam ettirilmekteydi. Şehirlerin güvenliği için gündüz ve gece görevlileri bulunmakta, mahalleler güvenliklerini kendi güvenlik görevlileriyle sağlamakta, çarşı ve pazarın güvenliği özel olarak sağlanmakta, kırsalın ve karayollarının güvenliğiyle yerel imkânlarla karşılaşmaktaydı (Floor, 1973, s. 293). İç güvenlik beygler beygi veya divan beygi emrindeki muhtesib, şehneh, gozmeh, şebgerd şeklinde isimlendirilen güvenlik görevlileri tarafından yerine getirilmekteydi. Şehrin güvenliğinden sorumlu olan görevliler gündüz vakitlerinde devriye gezerek, geceleri belli bir saatten sonra davullar çalıp halkı evlerine göndererek güvenliği sağlamaktaydı. Gece saat 21:00'de şehrin kapıları kapatılmakta, bu saat itibarıyla sokağa çıkmak yasaklanmakta ve görevlilerden izin almadan sokağa çıkanlar cezalandırılmaktaydı. Ancak kethüdalardan ism-i şeb adı verilen bir şifre alan vatandaşlar ellerinde bir fener taşımak suretiyle gece sokağa çıkabilirlerdi (Soleymani, 1397, ss. 6-7).

Şehrin asayiş kelanter (bölge reisi/komiser) adı verilen yetkilinin sorumluluğundaydı. Mahallelerin genel idaresiyle kethüdalara (mahalle reisi/muhtar) aitti.

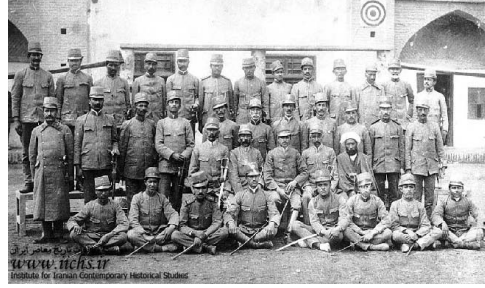
Halk tarafından seçilen kethüdalar da rişsefid (aksakallı) adında güvendiği kişileri kendisine yardımcı olarak seçmekteydi. Güvenlik görevlileri tamamen kelanterlerin ve kethüdaların emrinde olduğundan dolayı herhangi bir görev yeri değişikliği veya görevden alma durumunda bu görevliler de onlarla birlikte giderdi (Efteharzade, 1377, s. 14; Floor, 1973, ss. 293-294). Güvenlik açısından küçük görülen olaylar (kavga, tartışma, anlaşmazlık, genel ahlaka aykırı eylemler vb.) kethüdaların bilgisi dâhilinde rişsefidler tarafından halledilirdi. Fakat önemli suçlar (hırsızlık, cinayet vb.) kethüdalar tarafından vezire direkt rapor edilir, bunların cezaları kadı veya onun yardımcısı tarafından verilir. İdam cezalarıysa sadece Şah'ın onayı ve icazetiyle icra edilirdi. Büyük çaplı protesto ve isyan hareketlerinde polislerin sayısı ve gücü yetersiz olduğundan olayları bastırmak üzere ordu çağırılmaktaydı. Safevi devrinde olduğu gibi Tahran pazarlarının güvenliği çoğunlukla darugeh-e bazar (Floor, 1971, s. 212), gozmeh, şebgerd ve mirşeb adı verilen görevliler tarafından sağlanırdı. Güvenliği sağlayan bu kişiler hatta kethüda da devletten herhangi bir ücret almazdı. Bu görevlilerin giderleri mahallenin pazar tüccarları ve halk tarafından karşılanırdı (Efteharzade, 1377, s. 14). Karasoran ismi verilen görevlilerse kırsalın ve yolların güvenliğini sağlamakla görevliydi (Rafi'i, 1389, s. 44).

Güvenlik hizmetlerinin yeni bir formda dönüştürülmesi fikri ilk olarak Nasıreddin Şah döneminde başvezir Mirza Taki Han (Emir Kebir) tarafından ortaya atıldı. Osmanlı İmparatorluğu ve Rusya'da kaldığı süre içerisinde bu ülkelerin idari teşkilatları hakkında bilgi edinen Emir Kebir, mevcut güvenlik güçleri içerisinde günümüz İran polis güçlerinin görev karakterini yansıtan istihbarat toplama ve suçluların tespiti konularında birimler oluşturdu (Atna News, 1396). Güvenliğin ne derece önemli olduğunun farkına varan Emir Kebir, şehirlerin ve yolların korunması için önemli çalışmalar yaptı. Tahran'ın sokaklarında ve önemli birleşme yerlerine kontrol noktaları kurarak şehri daha güvenli hale getirmeye çalıştı. Bunun yanında suçluların takibi için bir de hafiye teşkilatı kurdu (Miri, 1383, s. 341). Şehrin giriş kapılarının güvenliği için nighbanları görevlendirdi. Mahallelerin güvenliğinden sorumlu olan kethüdaların başına birer kelanter atayarak emniyet işlerinde temel sorumluluğu bu kişilere verdi. Kelanterlerin altındaysa onlara yardımcı olmak üzere darugehleri görevlendirdi (Efteharzade, 1377, s. 14). Muhafızların buluşma yeri olarak Tahran'da şehir kapıları, önemli caddeler, camiler gibi stratejik noktalara muhafız/bekçi evleri (karavolhane/kelanterhane) kuruldu (1248/1852) ve muhafızlar onlu gruplara ayrıldı. Bu yıllarda Tahran'da 40, Tebriz'de 20 muhafız bulunmaktaydı (Rostayi, 1373, s. 28). Şehirlerin güvenliğinden sorumlu olan görevliler için ilk kez bu dönemde Nazmiyye (Nazmiye) unvanı kullanıldı (Soleymani, 1397, s. 9).

Resim 1

Geç Kaçar Döneminde Düzenli Karasoran (Karayolu Devriyesi) Kuvvetleri (Solda) ve Kaçar Dönemi Karasoran Subayları ile Yol Güvenlik Görevlileri (Sağda)

Kaynak: Miri, 1383, ss. 48-49.

İran'ın İlk Polis Teşkilatı ve Toplumsal Düzenin Tesisi

İran'da modern polis teşkilatı kurulması düşüncesi ilk olarak Batı ülkelerine seyahatleri esnasında idari teşkilatları gözlemleyen Kaçar Hanı Nasıreddin Şah döneminde ortaya çıktı (Kasri, t.y.). Nasıreddin Şah ilk Avrupa gezisini sadrazamı Müşirüddevle Mirza Hüseyin Han (Sepahsalar) ile birlikte 1251/1873'te gerçekleştirdi, ikincisini ise 1256/1877'de yapmaya karar verdi. Ancak bu ikinci Avrupa gezisinden kısa bir süre önce devlet tarafından ihtiyaçları yeterince karşılanmayan askerler maaşlarını alabilmek için Şah'a karşı isyan girişiminde bulundu. Kendisine karşı yapılacak olası bir suikasttan çekinen Şah, sarayına dönerek faileri ağır şekilde cezalandırdı. Avrupa ziyareti arifesinde teferruatlı bir araştırmaya ve herhangi bir kanununa dayanmayan bu şiddetli cezalandırma tarzı, Avrupa basını tarafından sert şekilde eleştirildi (Sadıkyan, t.y.-a).

Nasıreddin Şah böyle bir ortamda 1257/1878'de ikinci Avrupa gezisi kapsamında Avusturya'nın Viyana şehrine geldi ve burada İmparator Franz Joseph tarafından karşılandı (Femi, 1362, s. 53). Şehrin düzeninden ve şehirde görev yapan güvenlik güçlerinin disiplininden çok etkilenen Nasıreddin Şah, Franz Joseph ile yaptığı görüşmede şehirlerin güvenliğini tesis etmek üzere İran'da çalışması için deneyimli bir askerî/polis danışman talep etti. Bunun üzerine Viyana'da polis teşkilatında görev yapan İtalyan asıllı Albay Kont de Monte Forte, Şah ile tanıştırdı. De Monte, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Avrupa'daki polis teşkilatlarının oluşum tarihini Nasıreddin Şah ve sadrazamı Müşirüddevle'ye detaylarıyla anlattı. Yapılan sunum sonunda kararını veren Nasıreddin Şah, ülkesinde danışmanlık yapması için de

Monte'a yüksek maaşı da içeren iyi bir teklif sundu (Kerimyan, 1390, s. 59; Nikpour, 2015, s. 101). Teklifi değerlendiren de Monte ve kendisi gibi askeri teknoloji alanında uzman üç Avusturyalı danışman İran'a gelmeyi kabul etti (Yagmei, 1351, s. 347).

Nasıreddin Şah tarafından istihdam edilerek Tahran'da göreve başlayan de Monte, tüm İran'da olduğu gibi şehir planını gösteren detaylı bir haritanın, yaşayanların kimliklerinin, ceza ve soruşturma usulünü belirleyen herhangi bir yasal düzenlemenin mevcut olmadığını gördü. Şehir plansız, belediye hizmetleri açısından düzensiz ve pislik içindeydi. Nüfusu tespit konusunda bir çalışmanın yapılmamış olması ve vatandaşların nüfus cüzdanlarının bulunmaması özellikle dikkat çekiciydi. Genel problemlerin tespitinden sonra Nasıreddin Şah'a, 400 polis ve 60 atlı devriye istihdam edilmesi şartıyla Tahran'ın güvenliğini sağlayabileceğini aktardı (Pars News, 1394). Bunun yanında de Monte, polisin hukuki bir statüye kavuşması, yetki ve sınırlarının belirlenmesi ve polislik hizmetlerinin halka tanıtılmasının gerekliliğini farkındaydı. Bu amaçla tüm gözlemlerini içeren, şehir halkının yaşam koşullarını anlatan ve bununla ilgili çözüm önerileri sunan bir rapor hazırlayarak Nasıreddin Şah'a sundu. Şah tarafından onaylanan bu rapor, İran Polisi'nin ilk tüzük taslağı oldu. Rapor 18 yıl sonra *Kitab-e Kanun-e Nazmiyye-yi İran* (İran Polisi'nin Kanun Kitabı) ismiyle 500 nüsha halinde basıldı (Sadıkyan, t.y.-a). Düzenin sağlanması için idari ve adli cezaları içeren, kısa bir giriş ve 58 maddeden oluşan bu kitap aynı zamanda İran'ın ilk ceza hukuku kitabı olarak kabul edilmektedir (Hakikat, 2017, s. 15).

Resim 2

Nazmiye Teşkilatı'nın Kurucusu ve İlk Başkanı Kont de Monte Forte ve İran Polisi'nin İlk Kanun Taslağından Bir Madde

پادشاه محترم
برای رعایت نظم و انضام
در کلانترت
تعیین نمود که هر کس که
در خیابانها و کوچهها
و بازارها و محلهها
و در هر یک از اینها
بهر چه که در اینها
برای رعایت نظم و انضام
در کلانترت
تعیین نمود که هر کس که
در خیابانها و کوچهها
و بازارها و محلهها
و در هر یک از اینها
بهر چه که در اینها

“Sokaklarda padişahın aleyhine ilan ve yazılar yayınlamaya cesaret eden, halka karşı hareket eden ve onları taciz edenler suçuna bağlı olarak bir ila beş yıl hapis cezasına çarptırılacaktır” (Hoseyinpour, t.y.).

Hukuki mevzuatın Şah tarafından onaylanmasından bir süre sonra şehir (şehrbani) ve belediye (şehrdari) güvenlik güçleri birleştirilerek İran'ın ilk düzenli polis teşkilatı (İdare-ye Nazmiyye/Polis-e Darü'l-Hilafe) kuruldu (1878) ve güvenlikten tüm güvenlik görevlileri tek kurumun emri altına alındı. Teşkilatın ilk binasına İdare-ye Celile-ye Polis-e Darü'l-Hilafe ve İhtisabiye (Emniyet ve Muhasebe Merkezi Genel İdaresi) yazılı tabela asıldı (Rostayi, 1373, s. 30). Böylece polislik ve belediyecilik hizmetleri tek bir birimde toplandı yani belediye başkanı aynı zamanda polis müdürü oldu. Daha sonra bu idareye İdare-ye Nezaret-e Nazmiyye (Nazmiye İdaresi Başkanlığı) adı verildi (Tabnak, t.y.). İlk Nazmiye binasının açılışına Rusya, İngiltere, Fransa, Avusturya ve Osmanlı İmparatorluğu'nun büyükelçileri davet edildi (Sadıkyan, t.y.-a). Yeni kurulan polis teşkilatının idari yapısı ve personelin giydiği uniformalar Viyana polisinin neredeyse aynısıydı. Aynı şekilde yeni teşkilatta asker-polis ayrımı henüz gerçekleşmediğinden İran polis uniformaları tamamen askerî muadilleri gibiydi (Kerimyan, 1390, s. 61, 64).

Resim 3

İlk Nazmiye Binası, Lalezar Caddesi, Tophane Meydanı (Günümüzde İmam Humeyni Meydanı), Tahran

Kaynak: Zibashahr, 1396.

Şehrin genel güvenliğinin yanında Şah'ın korunması da büyük önem arz etmekteydi. Bu sebeple de Monte, Şah'ı korumak için ilk kez 60 kişiden oluşan özel bir yakın koruma birliği oluşturdu. Tahran şehrinin detaylı haritası çıkarılarak Nazmiye binasına asıldı. Yeni personellere modern eğitimler verilerek kolluk kuvvetlerinin silahları yenilendi. Kolluk kuvvetlerinin sokak ve pazarlarda devriyeye çıkması, şehrin suç oranını ciddi şekilde azalttı. Teşkilatın başına getirilen de Monte'un yardımcılığına, Alman dilini iyi bilen Abbaskuli Han ve Mirza Abu Turab Han atandı. De Monte, Şah'a sunduğu ilk iki yıllık raporda; Tahran'ın farklı mahallerinde beş ayrı komiserlik (karakol) kurulmasını, İran'ın tüm şehirlerinde gece ve gündüz devriyesi görevlendirilmesini, kolluk kuvvetlerinin günlük iaşesinin karşılanmasını, halka açık mekânların denetlenmesini, şehrin sokaklarının temizlenmesini, ölenlerin otopsi tespitlerinin yapılabilmesi için yabancı doktorların ülkeye getirilmesini önerdi. Özellikle din adamlarının baskıları sonucunda "bilinen kadınlar"ın yakalanması için kolluk kuvvetlerinin ilk kadın birimi de bu dönemde oluşturuldu (Sadıkyan, t.y.-a). Tahran'ın güvenliğini tesis etmek için yoğun çaba harcayan de Monte, o dönemin polislik uygulamalarında başvurulan idam, işkence, falaka, basının sansürlenmesi vb. gibi sert yöntemleri de sıkça kullandı (Shahrvand, 2019).

Resim 4

Tahran 1 Nolu Polis Komiserliği Personeli ve Nazmiye Teşkilatı'nın İlk Yıllarında Polis Üniformalı Üç Nazmiye Subayı

Kaynak: Miri, 1383, s. 46, 59.

Resim 5

Kont de Monte Döneminde Düzenli Polis Kuvvetlerinin İstatistiğini Veren Bir Rapor

The image shows a historical document titled "Drum Raporu" (Drum Report) from the Kont de Monte period. The document is a report on the statistics of the regular police forces. It features a decorative header with a coat of arms and a grid of data. The grid contains 10 columns and 10 rows of handwritten entries, likely representing the statistics of the police force.

Şifre	Şifre	Şifre	Şifre	Şifre	Şifre	Şifre	Şifre	Şifre	Şifre
...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
...	...	...	...	...	...	...	...	...	...

Kaynak: Kerimyan, 1390, s. 71.

De Monte görevde kaldığı süre içerisinde teşkilatı düzene sokarak özellikle güvenlik, istihbarat ve casusluk konularında yoğun çalışmalar gerçekleştirdi (Şokri, 1394). Polisliğin ordudan ayrılması ve uzmanlaşması yolunda önemli adımlar attı. Onunla birlikte polislik profesyonel bir meslek olarak ortaya çıktı ve iş bölümü yapılarak mesleki hiyerarşik düzen kuruldu. İlk polis tüzüğü'nün onaylanmasıyla yapılan polislik faaliyetlerinin yasal dayanağı oluştu. Tüm bu olumlu gelişmelerin yanında Tahran'ın yönetilmesi için modern yasaların çıkarılması ve şehrin güvenliğinin yabancı bir subaya teslim edilmesi, Nasıreddin Şah'ın oğlu ve Tahran Genel Valisi Kamran Mirza Han'ı memnun etmedi. Bir süre sonra valiye bağlı askerler ile de Monte'un Nazmiye güçleri arasında önemli çatışmalar yaşandı. Kamran Mirza'nın komplo ve kışkırtmaları sonucunda de Monte görevden alındı (Sadıkyan, t.y.-b). Ülkede danışmanlık

yapmayı kabul ederek İran'ın ilk polis şefi olan de Monte, ülkenin ilk modern polis gücünü kuran isim olarak kabul edilmektedir. Görev süresinin bitiminde İran'ı terk etmemiş, o dönemde Tahran'ın önemli bölgesi olan Lalezar Caddesi'nde bir konut satın alarak hayatının sonuna kadar burada yaşamıştır (Halili, 1397).

De Monte'un yaklaşık 14 yıllık (1878-1892) görevinin ardından (Yagmei, 1351, ss. 347-348), 1892-1913 yılları arasında teşkilat İranlılar tarafından yönetildi (Tabriz, 2019, s. 156).⁵ Özgürlük ve demokrasi akımlarının ülkeye girişiyle birlikte polis teşkilatının üzerinde en fazla durduğu konu, politik huzursuzluğun kaynağı olarak görülen meşrutî hareketlerin engellenmesi oldu. Bu amaçla anayasa hareketini destekleyenlerle ilgili hafiyeler tarafından istihbarat toplanmakta, harekete mensup olanlar ağır cezalara çarptırılmaktaydı. 1905 Rus Devrimi'nin başarısız olmasının ardından Rusya'dan kaçarak Japonya üzerinden İran'a gelen (Kesrevi akt. Ra'in, 1350, s. 50) Taşnaksutyun üyesi Ermeni kökenli Yeprem Han, İran Meşrutiyet Devrimi sonrasında özgürlükçüler tarafından teşkilatın başına geçirildi (1909). Siyasi baskılarla hapse atılan hükümlüleri serbest bırakarak insanların işlediği suçta göre ceza alacağı bir sistemi hayata geçirmeye çalıştı. Teşkilatın yapısını önemli ölçüde dönüştüren Yeprem Han, Tahran'ı altı idari bölgeye ayırdı ve her bölgede bir komiser görevlendirdi (Efteharzade, 1377, s. 20). Polis-e Savar/Savara-ye Nazmiyye (atlı polis) birimini kurarak bu görevlilerin gece devriyesi gezmesini ve şehrin önemli noktalarını korumasını sağladı. Polise rasad başı, yüzbaşı, komiser, komiser yardımcısı, kelanter gibi statü ve rütbelere verdi. Yeprem Han'ın ardından başa geçen Muzaffer Alam ise polislerin eğitim alması gerekliliğini savundu ve polislere ilk defa okuryazarlık eğitimi verdi (Soleymani, 1397, ss. 17-18).

Nispeten çağının gerisinde kalan devlet sistemini Batı'nın modern kurumlarını örnek alarak yenilemeye çalışan İran, yabancı danışmanları ülkesine getirme konusunda önemli girişimlerde bulundu. Meşrutiyet Devrimi'nden sonra Hollanda, Fransa ve İngiltere'ye bu hususta götürülen tekliflerin olumsuz karşılanması üzerine ABD'den mali ve İsviçre'den ise askerî danışmanlar getirildi. 1913 yılında Albay Johan Carl Gustaf Westdahl liderliğindeki İsviçreli bir grup danışman işe alındı ve üç aylık adaptasyon sürecinden sonra teşkilatın başına Westdahl getirildi. Westdahl yaptığı kapsamlı ön çalışmadan hemen sonra Yeprem Han'ın kurduğu düzeni dağıttı ve

5 Kaçar Dönemi'nde Nazmiye Teşkilatı'nın başkanları şunlardır: Kont de Monte Forte, Seyyid Abdullah Han, Mirza Abu Turab Han, Mirza İsa Han, Kerim Han, Muhammed İbrahim Han, Muhammed Ali Serdar Afkam (Ağabala Han), Fethullah Saeid el-Saltana, Azim el-Saltana, Moatez'ed-Divan Abdul Hüseyin Han, Reza Bala, Yeprem Han, Muzaffer Alam, Serdar Nezam, Kasım Purveli, Johan Carl Gustaf Westdahl, Emir-i Leşker Mahmud Ansari (Tebyan, 1375).

60 polis memurunu görevden aldı (Efteharzade, 1377, ss. 21-22). Sonrasında polis memurlarının profesyonel anlamda eğitim alabilmeleri için iki polis okulu kuruldu ve 300 yeni memur işe alındı. Bu okullardan biri istihbari alanda görev yapacak olan polislere okuma-yazma ve davranış eğitimi verdi. Medrese-yi Aspirani olarak adlandırılan diğer okul ise memurlara bilgi toplama, suç tespiti, dedektiflik, siyasi suçluların takibi konularında eğitim verdi. Bu çalışmalarla reforme edilen teşkilat modern bir görünüme kavuştu (Talab, t.y.). Yaklaşık 10 yıl görevde kalan Westdahl ve ekibi, Tahran'ı 10 sorumluluk bölgesine (mahalle) ayırarak her bölgede bir komiserlik açtı, suçları yedi ayrı kategoriye ayırdı ve personeli hiyerarşik unvanlara göre yeniden sınıflandırdı (ISNA, 1383; PSRI, 1396b). Bu dönemin en önemli olayları merkez idaresinin kurularak iç güvenlik hizmetlerinin tek merkezden komuta edilmesi, her birim için farklı polis üniformalarının geliştirilmesi, teşkilat bünyesinde güvenlik polisi biriminin kurulması ve hapisane sisteminin geliştirilmesi oldu. Merkez idaresinin kurulmasının ardından teşkilat; merkez teşkilatı, politik şube ve muhasebe bürosu olmak üzere üç ana bölüme ayrıldı. Diğer birimler bu ana bölümlerin alt birimleri olarak teşekkül etti. İsveçlilerin yönetiminden sonra güvenlik güçleri için Nazmiye isminin yerine yaygınlıkla Polis unvanı kullanılmaya başlandı (Efteharzade, 1377, s. 23).

Resim 6

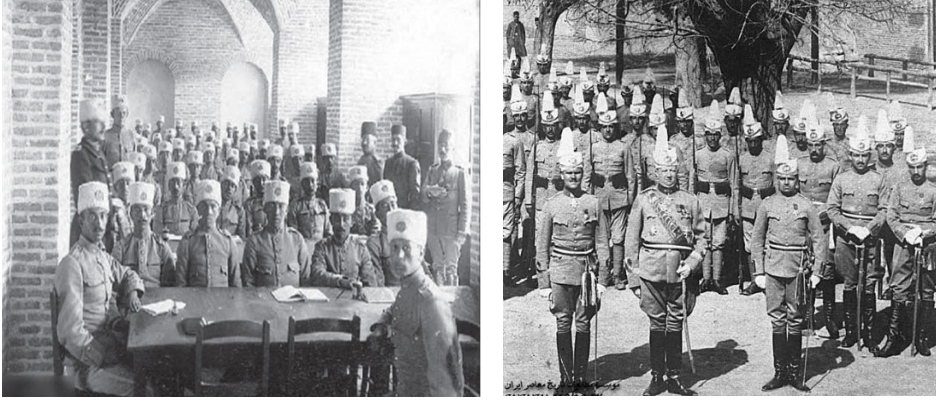
Albay Johan Carl Gustaf Westdahl ve Ekibi

Kaynak: Hakikat, 2017.

Resim 7

İsveçli Subaylar Tarafından Açılan Polis Eğitim Kurumunda Bir Derslik ve Westdahl (Ortada) ile İranlı Subaylar

Kaynak: Miri, 1383, s. 47, 55.

Pehlevi Hanedanlığı Döneminde Polis Teşkilatı'nın Dönüşümü

Merkezî güvenlik ihtiyacını karşılamak üzere 1910 yılında hükûmetin güvenlik gücü olarak bahsedebileceğimiz paramiliter bir askerî güç olan Devlet Jandarması (Jandarmeri-ye Dovleti) kuruldu. İsveçli subayların yönetiminde olan jandarmanın görevi, kırsal kesimler ve karayollarında kamu güvenliğini sağlamak olarak tanımlandı. Fakat Rıza Han'ın hükûmet darbesinden sonra yapılan ilk icraatlardan biri bu teşkilatın dağıtılması oldu (Bestami, 1385). Asker kökenli Rıza Han'ın Pehlevi Hanedanlığı'nı ilan etmesinden sonra İsveçli danışmanların görevine son verildi. Jandarma Teşkilatı Kazak Tugayı ile birleştirildi ve Nazmiye Teşkilatı da Harbiye Nezareti'ne bağlanarak yeni bir ordu teşkilatı kuruldu (Mashregh News, 1394). Böylelikle de Monte ile başlayıp Westdahl ile devam eden polisi ordudan ayırarak özerkleştirme çabaları sonuçsuz kaldı ve iç güvenlik hizmetlerinin askerleşmesinin önü açıldı. Devlet Düzeni Teşkilatı Genel Yönetmeliği'nin onaylanmasıyla birlikte Tahran Polisi'nin başkanı aynı zamanda Düzen İdaresi Bakanlığı'nın da başkanı oldu (Tebyan, 1395). Kolluk faaliyetleri kapsamında Pehleviler öncesinde teşkilatın küçük bir parçası olan istihbari güvenlik sistemi Rıza Şah döneminde oldukça geliştirildi. Genel itibarıyla bu dönemde polis teşkilatı nicelik ve nitelik anlamında genişletilerek güvenlik ve istihbarat ağının etkin kullanımı ana polislik faaliyetlerinin odağına yerleştirildi (PSRI, 1396a).

Muhammed Rıza Şah zamanındaysa İran iç güvenlik güçleri, tekrar İran İmparatorluk jandarması (Jandarmeri-ye Şehinşah-e İran) ve Ulusal Polis (Nazmiye/

Şehrbani) olmak üzere ikiye ayrıldı.⁶ İkinci Pehlevi iktidarının başlangıcında görece özgürlük ortamına müsaade edildiğinden polisin istihbarat ve siyasi (güvenlik) bürosu pasifleştirildi. Fakat 1953 Darbesi'nden sonra yaşanan sosyopolitik olaylarda polisin kamu güvenliği konusundaki yetersizliğini gören Şah, görülen ihtiyaç üzerine teşkilatın siyasi alanda etkin faaliyet göstermesine müsaade etti. Polis ve askeri istihbaratın ortaklığıyla rejim muhalifleri bastırıldı (Şahidi, 1385). 1957 yılındaysa başta komünist ve sosyalist hareketler olmak üzere siyasi suçlarla mücadelede profesyonelleşmek amacıyla ABD'nin teşvikleri doğrultusunda Milli İstihbarat ve Devlet Güvenlik Örgütü (SAVAK, Sazeman-e Ettelaat ve Amniyat-e Keşver) kuruldu (Çelikdönmez, 2017). SAVAK'tan kısa bir süre sonra İngiltere'nin desteğiyle kurulan Özel Bilgi Ofisi faaliyete geçti ve polis ile ordu istihbarat örgütleri SAVAK'la iletişim halinde çalışmaya başladı. Bu yeni oluşumların iç güvenlik ağına dâhil edilmesiyle birlikte devlet aygıtı, rejimin devamını sağlamak için türlü siyasi ve sosyal baskılara başvuran otoriter bir rejimine dönüştü. Bu durum 1979 Devrimi'ne kadar devam etti (Şahidi, 1385).

1979 Devrimi Sonrasında İran Polis Teşkilatı (NAJA)

1979 Devrimi'nin hemen sonrasında devrim kazanımlarını korumak ve iç güvenliği tesis etmek amacıyla mahalle polisi tarzında İslam Devrimi Komiteleri (Komita, Komita-ye Enqılab-e İslami) kurularak polislik hizmetleri ağırlıklı olarak bu komitelere verildi. Böylece iç güvenlik Nazmiye, Jandarma ve Devrim Komiteleri'nin kontrolüne girdi (Ghadir, t.y.). 1989 yılında cumhurbaşkanı olan Haşimi Rafsancani'nin İran'ı yeniden yapılandırma hamlelerinden biri de benzer görevi ifa eden devlet kurumlarının birleştirilmesi kapsamında iç güvenlik birimlerinin birleştirilerek modern bir polis gücü oluşturulmasıydı. 1990 yılında İslami Danışma Meclisi'nde onaylanan İran İslam Cumhuriyeti Kolluk Kuvvetleri Kanunu (Kanun-e Niru-ye Entizami-ye Cumhuri-ye İslami-ye İran) ile birlikte iç güvenlik güçleri, İran İslam Cumhuriyeti

6 Pehlevi Hanedanlığı dönemindeki polis şefleri: (Rıza Şah dönemi) Mirza Muhammed Han Emirektedar, Albay Muhammed Dergahi, Albay Muhammed Sadık Kopal, Tuğgenerel Fazlullah Zahedi, Tümgeneral Muhammed Hüseyin Ayram, Rükneddin Muhtari, (Muhammed Rıza Şah dönemi) Albay Yahya Radser, Tuğgeneral Abdulali Etemad Mukaddem, Tuğgeneral Muhammed Hüseyin Cihanbani, Albay Abdullah Seyf, Tuğgenerel Mahmud Hüsrevpenahi, General İbrahim Zarabi, Albay Muhammed Ali Seferi, Tuğgeneral Fazlullah Zahedi, Seyyid Mehdi Ferruh, Tuğgeneral Muhammed Defteri, Tuğgeneral Abdülhüseyin Hicazi, Tümgeneral Mansur Müzeyyini, Şemseddin Amirallayı, Muhammed Ebrahim Amir Timur Gallali, Tuğgeneral Hasan Bekayi, Tümgeneral Muhammed Sadık Kopal Mecidi, Tuğgeneral Azizullah Kemal, Tuğgeneral Kazım Şeybani, Tuğgeneral Mahmud Afşartus, Nasrullah Modbar, Tuğgeneral Şahende, Tuğgeneral Muhammed Defteri, Tuğgeneral Mehdigoli Allavi Mukaddem, Tuğgeneral Mehdi Amiran-sari, General Nimetullah Naisri, General Mohsen Mobasser, General Cefergoli Sadri, General Samed Samedyanpur, General Mehdi Raimi (Mashregh News, 1392; PSRI, 1396a).

Kolluk Kuvvetleri (NAJA, Niruha-ye Entezami-ye Cumhuri-ye İslami-ye İran) adıyla tek çatı altında birleştirildi ve bu yeni oluşum 1991'de fiilen göreve başladı (Global-security, 2019).⁷

NAJA'nın kurulmasıyla birlikte şehir içi ve şehir dışı güvenliği ile sınırların korunması sorumluluğu bütünüyle NAJA'ya verilmiş oldu (Sada ve Sima, 1397, s. 1). Bu birleşmeyle güvenlik birimlerinin siyasetten arındırılması hedeflenmekteydi fakat Pehlevi döneminden kalan güvenlik güçlerinin pasivize edilerek komitacıların etkili pozisyonlara getirilmesiyle bu düşünce sahaya yansımada (Globalsecurity, 2019). Rafsancani döneminde NAJA'nın ekonomi kaynaklı protestoları bastırılmakta yetersiz kalması üzerine Vilayet⁸ Muhafızları Özel Kuvvetleri (NOPO, Niru-ye Vjeh-e Pasdar-e Vilayet) isminde Özel Birim'e (Yegân-e Vjeh) bağlı yeni bir birim kuruldu. Bu dönemden itibaren polisin gösterdiği sert tavır sebebiyle polis ile halk arasında bir kopuş yaşandı ve polisin saygınlığı azaldı. Polisin imajını iyileştirmek isteyen Hamaney, Devrim Muhafızları Ordusu (DMO, Sepah-e Pasdaran-e Enqılab-e İslami) generali olan Muhammed Bekir Kalibaf'ı NAJA'nın başına getirdi. Kalibaf, Toplum Merkezli Polis (Polis-e Camia-e Mahvar) adını verdiği yeni bir politika uyguladı ve "Sorumlu Toplum-Sorumlu Polis" sloganıyla NAJA'ya yeni bir açılım getirdi. Yazar, akademisyen ve aydınlarla iş birliği yaparak polis-toplum ilişkilerini geliştirmek amacıyla Sosyal İşler Departmanı'nı (Moavenet-e Ectemai) kurdu. 110 numaralı polis hattını hayata geçirmeyi tasarladı ve 2000-2003 yılları arasında polis merkezi sayısını 311'den 748'e çıkardı. Kadınlar devrimden bu yana ilk defa NAJA'da istihdam edilmeye başlandı (Golkar, 2018, ss. 3-4).

Kalibaf'ın ardından DMO komutanı olan ve Tahran'daki Besic (Niru-ye Mukavemet-e Besic) milislerini de yöneten Tuğgeneral İsmail Ahmedi Mukaddem'in 2005'te NAJA'nın başına getirilmesiyle polis personeli Basic milislerinden seçilmeye başlandı. Bu tarihten itibaren polisin siyasi yönelimi iyice belirginleşti ve siyasallaşmış personelin kullandığı orantısız güç polisin toplumla olan bağını oldukça zayıflattı. 2005 yılında İran'da "ahlaki" olarak nitelenen hırsızlık, uyuşturucu satıcılığı gibi toplumda

7 İran İslam Cumhuriyeti'nin kuruluşundan günümüze polis komutanları: General Muhammed Ali Nevruzi, Albay Nasır Mecelli, Tuğgeneral Mustafa Mustafayı, Seyyid Mustafa Mirselim, Tuğgeneral Huşeng Vahid Deştgerdi, Albay Seryyid İbrahim Hicazi, Albay Celil Samimi, Tuğgeneral Seyyid Reza Niknejad, Seyyid Amanullah Mortazavi, Tuğgeneral Muhammed Sohrabi, Tuğgeneral Reza Seyfullahi, Tuğgeneral Hidayet Lotfiyan, Tuğgeneral Muhammed Bekir Kalibaf, Tuğgeneral İsmail Ahmedi Mokagaddam, Tuğgeneral Hüseyin Aştari (Golkar, 2018; IRNA, 1398).

8 Yönetmelikte eyalet veya il kelimelerinin İran'daki Ostan/Valilik organizasyonunu kavramsal olarak karşılamadığına dair Türkiye'deki tartışmalar göz önünde bulundurularak Farsça orijinalindeki vilayet kelimesinin kullanımı tercih edilmiştir (Koç, 2020; Porgham, 2020; Söylemez, 2020). Metin içerisinde geçen Vilayet ve Valilik kelimeleri, Farsça 'Ostan' kelimesinin karşılığı olarak kullanılmıştır.

yaygınlaşan bir dizi suçla mücadele için Kamu Güvenliği Planı (Tarh-e Amniyet-e Ectimai) uygulamaya konuldu. Yine bu plan dâhilinde hırsızlık ve uyuşturucu çeteleriyle mücadele amacıyla Ahlak Güvenliği Polisi (Polis-e Amniyet-e Ahlaki) ve şeri kurallara uygun giyim tarzını denetlemek için onun bir kolu olan Ahlak Devriyesi (Gast-e Erşad) kuruldu. Ahmedinejad döneminde benzin istasyonlarının ateşe verildiği 2007 protestolarında polisin göstericileri kontrol altına almakta yetersiz kalması üzerine Acil Yardım Birimi (Yegân-e Emdad) ve yeni özel birimler oluşturuldu. 2009 yılındaki Yeşil Hareket protestoları, NAJA, DMO ve Besic'in müdahaleleriyle sert şekilde bastırıldı (Golkar, 2018, ss. 4-5).

Güvenlik güçlerinin hafızalara kazınan 1999 tarihli Tahran Üniversitesi'ndeki öğrenci yurdu baskınından⁹ Yeşil Hareket protestolarına kadar pek çok olayda gösterdiği sert tavır ve toplumsal protestoların geliştiği dijital ortamı kontrol etmek ihtiyacı, NAJA içinde bir dizi yapısal değişimlerin hayata geçirilmesini zorunlu hale getirdi. 2010 sonrası polisin teçhizatları yenilendi, karakol sayıları artırıldı, siber güvenlik ve koruma işlevleri için yeni şubeler açıldı. Bazı polislik hizmetlerinin özelleştirilmesine yönelik politikalar yürütüldü. Bu kapsamda Koruma ve Gözetim Disiplin Hizmetleri kuruldu. Siber Polis'in (Polis-e Feza-ye Tovlid ve Tabadol-e E-telaat) alt birimi olarak 2011 yılında Siber Alan Polisi'nin (Polis-e Feza-ye Tovlid) faaliyete geçmesiyle birlikte internet sağlayıcıları ve sosyal ağlar polis tarafından denetim altına alındı ve sanal alanda işlenen suçlar ile hükümet aleyhine yapılan propagandalar sıkı şekilde kontrol edildi (Golkar, 2018, ss. 5-7).

Artan suç oranlarıyla başa çıkmaya çalışan NAJA, Trafik Polisi, Ahlak Polisi ve Narkotik Polisi başta olmak üzere polisle iş birliği yapmak isteyenleri fahri polis olarak bünyesine kattı. Bu kapsamda 2013 yılından itibaren fahri polis uygulaması kapsamında Gönüllü Polis (Polis-e Eftehari) birimleri faaliyete geçti. Bu şekilde kolektif sorumluluk yaklaşımı canlandırılıp sivil toplum içinde oluşturulan ağlarla vatandaşlar sosyal düzenin korunmasında etkin rol almaya başladı (Rad, 1393). Kamu polisi olarak nitelendirilen ve yerel polisle koordinasyon halinde çalışacak olan gönüllü polislerin görevi, toplumsal suçları önleme konusunda kolluk kuvvetleriyle iş birliği yapmak olarak açıklandı (IRNA, 2014).

Öte yandan 2013'te toplumsal olaylara müdahale edebilmek için Atlı Polis ve Köpekli Polis birimleri, kadın protestocular ve aktivistlere daha kolay müdahale

9 1979 Devrimi'nin ardından yaşanan en büyük sokak gösterilerinden birine sebep olan, NOPO'nun ilk kuruluş yıllarında gerçekleştirdiği ve adımı duyurduğu kanlı baskın olayı hakkında detaylı bilgi için bkz. Borzgar, 2004.

edebilmek amacıyla da kadın personelden oluşan yeni bir birim kuruldu. Tüm bu yenilikler ve gelişmelerle birlikte polisin 2009 ve 2017-2018 halk protestolarına müdahale tarzında büyük bir fark olduğu değerlendirilmeleri yapılmaktadır. Son olaylarda protesto gösterilerini kontrol etmekle sorumlu olan Özel Birim'in müdahaleleri daha profesyonelce ve orantılı bulunmaktadır (Golkar, 2018, ss. 7-8). Polisin olası bir toplumsal hareketi bastırabileceğine dair güven nedeniyle kamu düzeninin sağlanması konusunda iç ve bölge siyasette merkezî rolü olan DMO (Konukçu, 2017) ile Basic'in sahaya inmesine artık gerek görülmemektedir. Bunun yanında İran, sık sık yaşanan sosyopolitik sorunları aşmak için ihtiyaç duyduğu takdirde bu asimetrik güç unsurlarına dayanan bir güvenlik stratejisiyle toplumsal düzeni sağlamaya çalışmaktadır (Konukçu, 2018, s. 77).

İran İslam Cumhuriyeti'nde Polislik Hizmetlerinin Örgütlenmesi, Yasal Dayanak, Teşkilatın Eğitimi ve Personel Temini

İran anayasasına göre güvenlik güçlerinin sevk ve idaresi Devrim Rehberi'nin uhdesindedir (MFA, t.y.). Ülkenin iç huzurunu sağlamakla görevli olan İran Kolluk Kuvvetleri, İran İslam Cumhuriyeti Kolluk Kuvvetleri Kanunu (KNECİİ) kapsamında İçişleri Bakanlığı'na (Vezaret-e Keşver) bağlı silahlı bir güç olarak örgütlenmiştir. Bu kanun kapsamında Şehir Polisi, Jandarma ve İslam Devrimi Komiteleri birleştirilmiş ve İran Kolluk Kuvvetleri tek çatı altında toplanmıştır. Teşkilatın komutanı, İçişleri Bakanı ve İran İslam Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetleri (Niruha-ye Muselleh-e Cumhuri-ye İslami-ye İran)¹⁰ Başkomutan Yardımcısı'nın teklifi üzerine İran Silahlı Kuvvetleri Başkomutanı (Devrim Rehberi) tarafından bizzat atanmaktadır (KNECİİ, 1369, md. 2). Teşkilatın başında daha önce DMO'da önemli görevler üstlenen Tuğgeneral Hüseyin Aştari bulunmaktadır (IRNA, 1393). Benzer teşkilatların birleşmesiyle meydana gelen Polis Teşkilatı, Polis Komutanlığı, İdeolojik-Politik Organizasyon (Saas NAJA) ve Bilgi Koruma-İstihbarat Teşkilatı (Sahfa NAJA) olarak bağımsız ve merkezî hiyerarşilere ayrılmaktadır. İran İslam Cumhuriyeti Ordusu'nun (Erteş-e Cumhuri-ye İslami-ye İran) kanunlarına göre aynı kuruluşların görev ve yetkilerinden sorumlu olan bu kuruluşların başkanları da Silahlı Kuvvetler Başkomutanı tarafından atanmaktadır (KNECİİ, 1369, md. 5). NAJA'nın teşkilatlanma planı, İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanmakta ve Devrim Rehberi tarafından onaylanmaktadır (KNECİİ, 1369, md.

10 İran İslam Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetleri; İran İslam Cumhuriyeti Ordusu (Erteş), İran Devrim Muhafızları Ordusu (Sepah) ve İran İslam Cumhuriyeti Kolluk Kuvvetleri'nden (Polis) oluşmaktadır.

8). Teşkilat tarafından yıllık olarak hazırlanan bütçe İçişleri Bakanlığı onayından sonra Bakanlar Kurulu'na gönderilmektedir (KNECİİ, 1369, md. 9). NAJA her ne kadar İçişleri Bakanlığı'na bağlı olsa da bakanlık sadece lojistik konulardan sorumludur. NAJA'nın üst kademelerini atayan Devrim Rehberi, teşkilatı kontrol altında tutmaktadır (Golkar, 2018, ss. 2-3).

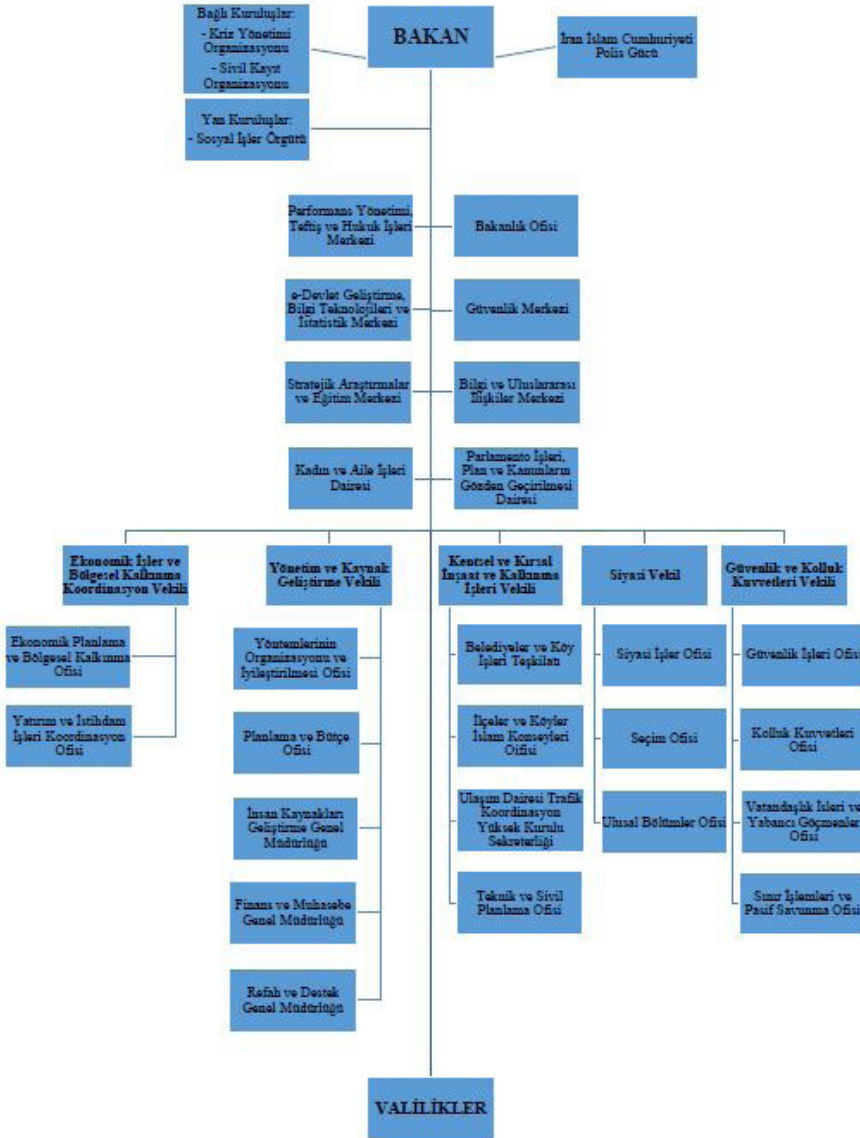
Vilayetlerde en yüksek güvenlik organı Vilayet Güvenlik Kurulları'dır (Şura-ye Amniyet-e Ostan). Kendi içerisinde hiyerarşik yapıya sahip olan taşra Polis Teşkilatı, vilayetlerde Valilere (Ostandar) bağlı olarak görev yapmaktadır. Valiler, vilayette Kolluk Kuvvetleri'nin geçici veya kalıcı oluşumunu veya feshini, ilgili kanun ve talimatlar çerçevesinde hayata geçirmektedir. Aynı zamanda kendi yetki alanlarında görev yapan Kolluk Kuvvetleri'nin valiliğe bağlı alt birim müdürlerini atamakla yetkilidirler (Ostandar-e Tehran, t.y.). NAJA bünyesinde her vilayette Polis Komuta Merkezi'ne (Fermandehi-ye Entezam-e NAJA) bağlı olmak üzere birer Polis Komutanlığı (Fermandehi-ye Nahiye-yi Entezam-e Ostan) oluşturulmuştur. Bu polis komutanlıkları, vilayetlerdeki tüm polis karakollarını kontrol etmektedir. Daha alt birim olarak her şehirde Polis Merkezlerini (Kelanteri ve Pasgah-e Entezami) yöneten ve kontrol eden bir Disiplin Bölgesi (Fermandehi-ye Entezami) vardır. Kelanteriler genellikle kentlerde, pasgahlar ise kırsal alanlarda bulunur (Golkar, 2018, s. 3).

NAJA personeli, tam zamanlı olarak işe alınan kadrolar ve iki yıllık zorunlu askerlik hizmetini NAJA'da tamamlayanlar olarak iki gruba ayrılmaktadır (Golkar, 2018, s. 4). Her iki grup için de İran'da Kolluk kuvvetlerinin eğitiminden sorumlu tek kurum, Tahran'da bulunan Amin Uygulamalı Hukuk Bilimleri Üniversitesi'dir (Danişgah-e Ulum-e Entizami-ye Amin, APU). Üniversitenin tarihi Rıza Şah döneminde Polis Yüksek Okulu'nun kuruluşuna kadar dayanmaktadır. Sonraki yıllarda Polis Üniversitesi olarak adlandırılan kurum, NAJA'nın kurulmasıyla birlikte bugünkü ismini almıştır. Üniversitede lisans, yüksek lisans ve doktora olmak üzere üç ayrı kademede eğitim alınabilmektedir. Üniversitenin eğitimleri hukuk, disiplin, bilgi toplama, mühendislik, idari ve mali hizmetler, destek hizmetleri, iletişim yöntemleri ve suç tespit yöntemleridir. Üniversite bünyesinde 7 kolej, 1 yükseköğretim kompleksi (kadınlar için) ve eğitim merkezleri bulunmaktadır. Üniversite bünyesinde bulunan eğitim dalları; Komuta ve Kurmay Fakültesi, İstihbarat Bilimi ve Teknoloji Fakültesi, Trafik Bilimleri Fakültesi, Sınır Bilimi ve Teknoloji Fakültesi, İdari Bilimler ve Lojistik Fakültesi, Uluslararası Polis Eğitim Merkezi, İdeolojik ve Politik Yüksek Öğretim Merkezi, Kadın Polis Yüksek Öğretim Kompleksi'dir (Kevser) (Moshavergroup, 1399).

Tablo 1

İran İçişleri Bakanlığı Organizasyon Şeması¹¹

İRAN İÇİŞLERİ BAKANLIĞI ORGANİZASYON ŞEMASI

Kaynak: Vezaret-e Keşver İran, 2021.

11 İran İçişleri Bakanlığı'nın resmî sitesinden tercüme edilmiştir.

Sonuç

Büyük Petro'nun St. Petersburg yargıcına, "Polis iyi düzenin babasıdır" şeklinde yazdığı söylenir (Neocleous, 2006, s. 8). Polis, feodalitenin çözülüp modern kapitalist ilişkilerin geliştiği kentlerin düzenini ve kentler arasında değişilen malların güvenliğini sağlamak üzere ortaya çıkmış bir fonksiyonun görevlisidir. Modern devletin yansıması, toplumsal denetim diyalektiğinin çift yönlü aracıdır. Devlet ve toplum arasında iletişimi sağlar, devletin topluma doğru nüfus etmesine aracılık ederken toplumun tepkilerini devlete iletir.

Modern devletin kuruluş ve yapısını çözümleyebilmek, polis faaliyetlerinin analizi ile mümkündür. Polis tarihi ve polislik üzerine yapılan çalışmalar Batı literatüründe geniş yer tutar ve iki yönde ilerler. Anglosakson ve Amerikan literatürü genelde sosyoloji ve siyaset bilim ekseninde oluşurken, Kıta Avrupası literatürü hukuk zemininde yol alır. Her iki yaklaşım da polislik üzerine araştırmaların ancak polislik üzerinden yapılabileceğini teyit eder. Batı literatürü dışında polislik bağlamında devlet inşası süreçleri ve güncel yansımalarını tartışan, Türkçeye kazandırılmış bir eser tespit edilememiştir.¹² Bu metin çerçevesinde İran'da modern devletin ortaya çıkışındaki polislik uygulamaları tartışılmaya gayret edilmiştir. Bu gayret, Batı ve Doğu'da farklı çizgilerde ortaya çıkan modern devlet gelişiminin polislik bağlamında ayrı ve benzer yönlerini analiz etme isteği ile doğmuştur.

İran'da modern öncesinde kamu düzeni ve güvenliğinin sağlanması, kolektif sorumluluk anlayışının tezahürüdür. Bu dönemde hanedan aileleri güvenliğin temel sorumlusudur. Düzen, aile bağları ile güvenilen kişiler tarafından sağlanır ve iktidar, bu aileler ile silahlı bürokrasi arasındaki güç dengeleri üzerinde inşa edilir.

İran şehirlerinin bu sistem içerisinde devam edemeyecek büyüklüğe erişmesi, güvenlik hizmetlerinde modernleşme arayışlarını başlatır. Doğu'nun diğer ülkelerinde olduğu gibi İran'da da modernleşme devlet eliyle gerçekleştirilir ve iktidarı koruyacak merkezî güç olarak polislik kurumu, Batı örnek alınarak kurulur. Batı'dan getirilen uzmanlar, modernliğin doğasında olan iş bölümü, hiyerarşik örgütlenme ve profesyonelleşme yoluyla polisliği ordudan özerkleştirirler. Polislik faaliyetlerinin zeminini oluşturacak mekânın haritalandırılarak üzerinde yaşayan nüfusun kayda alınması ve bu görevin yasallığa kavuşması, dönemin polislik tarihi içinde gerçekleşir. Polislik

12 Bahse konu bağlam ile Türk Polisi üzerine yazılan eser sayısı da oldukça sınırlıdır. Derviş Okçabol (1940), Halim Alyot (1947) ve Hikmet Tongur'un (1946, 1948) kapsamlı tanıtıcı kronikleri ve Ferdan Ergut'un (2004) henüz güncellenme imkânı elde edemeyen önemli araştırması dışında az sayıda cılız eser akademik ilgiyi çekmiştir.

faaliyetiyle toplumun kontrolüne istihbarat fonksiyonunun eklenerek polisliğin günümüze kadar sürecek meslek karakterinin oluşumu da bu dönemin ürünüdür.

İran modernleşme tarihinin özgünlüğü, polisliğin kendi çizgisindeki gelişimini de yönlendirir ve hanedan aileleri içinde süren iktidar mücadeleleri, Batılı uzmanların uzaklaştırılması ile sonlanır. Bu kırılma bir geriye dönüşü ve polisin tekrar askerî karaktere bürünmesini beraberinde getirir. İran modernleşmesini taşıyan ordu, Pehlevi darbesi sonrasında polis teşkilatını da askerî bir forma sokar. Polislik görevleri ve polisin organizasyonel yapısı askerileşir. Bu noktada İran'ın polislik bağlamında devlet inşası, Batı'daki formundan farklılaşır ve İran'daki polislik uygulamaları kendine has bir çizgide gelişimini sürdürür.

Devleti tümüyle dönüştüren 1979 Devrimi'yle askerileşmiş olan polislik uygulamalarına ideolojik bir motivasyon eklenir. Polisin askerî yapısı, devrimci ideolojinin taşıyıcısı olan milislerle desteklenerek bütünleştirilir ve polisin görevi, devlet aygıtının teolojik temelini korumaya yönelir. Kamu düzeni kavramı, bu teolojinin kurulması, korunması ve buna muhalif toplumsal kesimlerin etkisiz hale getirilmesinde araç haline dönüşür. Polis yapısı içerisinde bulunan sert askerî çekirdek, fahri polisliğe kadar vardırılan uygulamalar eşliğinde devrim milisleri ile toplumun kılcal damarlarına sızır ve kendi kurucu felsefesi içinde onu yeniden şekillendirir.

Police Force in the Formation of the Modern State: Development and Transformation of the Police Force in Iran

Ahmet Çırakoğlu
Hüdayi Sayın

Introduction

The developments that brought about modern states are explained within the stages of the centralization of political power. These transformations took place due to the emergence of cities as politically autonomous units and the consolidation of powerless individuals in cities' centers between the 8th and 13th centuries. Noteworthy, governments emerged after the division of labor in urban economies. Rural areas provide cities with their populations, food, and raw materials, while cities consume economic products. Due to this factor and the existence of a division of labor in cities, coordination between cities and their surrounding regions became necessary (Poggi, 2014, pp. 53-59). During these developments, states created and maintained their control and administrative power over their population by taking advantage of the use of force (Poggi, 2016, pp. 27-30). A state as an executive power includes more or less well-coordinated administrative, police, and military organizations (Skocpol, 1979, p. 29). Under a state's authority, the natures of the administration, police, and military transform the state into the embodiment of physical power in society (Mann, 1988, p. 2).

Researcher, irday.geruri@gmail.com
Assist. Prof., İstanbul Yeni Yüzyıl University. hudayi.sayin@yeniuyuzyl.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0001-5491-1780>
<https://orcid.org/0000-0002-8994-4088>

© Scientific Studies Association
DOI: 10.12658/M0635
insan & toplum, 2021.
insanvetoplum.org

Received: 27.01.2021
Revision: 9.05.2021
Accepted: 11.06.2021
Online First: 7.08.2021

Police as a Modern State and Social Control Device

The institutionalization of police as an instrument of violence in the modern state began after the 17th century, taking shape and developing throughout the 19th century. The modern state's construction of social order and its political management can be understood by analyzing the relationships between everyday life and power technologies (Foucault, 2005, p. 27). Many studies have been included in the Western literature on the effectiveness of policing in the construction process of states as well as the institutional role police have as a reflection of the state. However, no research on the modern state-building process through the police can be said to have attracted attention in the Eastern literature. Within this framework, the current research discusses the development of policing within the modern state-building processes in Iran.

History of Public Order in Iran

As in Europe, the formation of the modern state in Iran began with the establishment of cities. In pre-modern Iran, the establishment of security in its cities and intercity roads was carried out by the ruling dynasties. The dynasties maintained the order in the cities in which they held power through the guards who performed the task of patrolling (Soleymani, 1397, p. 4). During the Qajar Dynasty, no Nazmiyya or other police-like administration existed in the capital Tehran until the administration of Naser al-Din Shah (Floor, 1973, p. 293). Prime Minister Mirza Taqi Khan first put forward the idea of transforming security services during the reign of Naser al-Din Shah (Atna News, 1396). The title of Nazmiyya was used for the first time in this period for the officials responsible for Iranian city security (Soleymani, 1397, p. 9).

Iran's First Police Force and Establishment of Social Order

The idea of establishing a modern police organization in Iran first emerged during Qajar Khan Naser al-Din Shah (Kasri, n.d.). The Shah, who had come to Vienna as part of his second European tour in 1878, requested a military adviser to work in Iran. Thereupon, Colonel Conte de Monte Forte of Italian origin, who worked in the police force in Vienna, agreed with the Shah to come to Iran (Kerimyan, 1390, p. 59; Nikpour, 2015, p. 101; Yagmei, 1351, p. 347). De Monte, who started his career in Tehran, first identified general problems with city order and security. He prepared a report containing all his observations and proposed solutions to obtain

legal status for police, determine their authority and limits, introduce police services to the public, and present this report to Naser al-Din Shah. The Shah approved this report, which became the first draft of the Iranian police (Hakikat, 2017, p. 15). After a while, the city and municipal security forces were combined, and Iran's first regular police organization was established (Rostayi, 1373, p. 30). A detailed map of the city of Tehran was drawn and hung in the Nazmiyya headquarters. The weapons of the law enforcement forces were renovated by giving modern training to new personnel. The patrolling of streets and markets by law enforcement had seriously reduced the city's crime rate. In the first biennial report to the Shah, de Monte proposed the establishment of five different commissariats in different parts of Tehran, the initiation of day and night patrols in all of Iran's cities, daily supplies for law enforcement officers, inspections for public spaces, the cleaning of city streets, and the importing of foreign doctors to the country for performing autopsies on the deceased (Sadıkyan, n.d.-a). During his time in office, de Monte arranged the police organization and worked intensively on security, intelligence, and espionage (Şokri, 1394). He made significant strides toward separating and personalizing the police from the army. Through de Monte, policing emerged as a standard profession, and a professional hierarchical order was established with the division of labor. The legal basis for policing activities was established with the approval of the first police statute (Sadıkyan, n.d.-b). After de Monte's 14-year tenure, Iranians ruled the Nazmiyya Organization for a while (Tabriz, 2019, p. 156; Yagmei, 1351, pp. 347-348). During this time, the city of Tehran was divided into administrative districts; police centers, as well as a hierarchical order, were established by giving ranks to police officers according to their status with literacy training being offered for the first time to personnel (Efteharzade, 1377, p. 20; Soleymani, 1397, pp. 17-18). In 1913, Swedish Colonel Johan Carl Gustaf Westdahl was appointed head of the organization (Efteharzade, 1377, pp. 21-22). Westdahl and his team, who served for about ten years, established two police schools for police to receive professional training, centralized the management of internal security services, divided Tehran into ten regions of responsibility, appointed a commissioner to each region, divided crime into seven different categories, and divided personnel according to hierarchical titles. They reclassified and developed different police uniforms for each unit. After this Swedish reign, the title of police began to be used for the security forces in place of Nazmiyya (Efteharzade, 1377, p. 23; PSRI, 1396b; ISNA, 1383).

Transformation of the Police Force in the Pahlavi Dynasty

Under Mohammed Reza Shah and his military background, the Police Organization became tied with the Ministry of War. Thus, the efforts de Monte had started, and Westdahl maintained to autonomize the police by separating them from the army ended up being inconclusive, and the way was paved for militarizing the internal security services. During this period, the agency expanded its size and quality, and policing began to focus on using the security and intelligence network (PSRI, 1396a). After 1953, Mohammad Reza Shah suppressed the regime's opponents by allowing the police to operate effectively in the political arena (Şahidi, 1385). With the support of the USA in 1957, Reza Shah established the Organization of Intelligence and Security of the Country (SAVAK, Sazeman-e Ettelaat ve Amniyat-e Keshvar) (Çelikdönmez, 2017) to professionalize the fight against political crimes, especially the communist and socialist movements, followed by the Special Information Office with the support of the UK. Thus, coordination was ensured among SAVAK, the police, and military units. By including these new formations in the internal safety net, the state apparatus turned into an authoritarian regime that resorted to different political and social pressures to ensure the regime's continuation (Şahidi, 1385).

Iranian Police Service (NAJA) After the 1979 Revolution

After the 1979 Revolution, Islamic Revolution Committees were formed to establish internal security, and policing services were mainly provided to these committees. Security began being provided by Nazmiyya, the Gendarmerie, and the Islamic Revolution Committees (Ghadir, n.d.). With the law enacted in 1990, the internal security forces were combined, and the Law Enforcement Forces of the Islamic Republic of Iran (NAJA) were established, with responsibility for the combined forces being given to NAJA (Sada ve Sima, 1397, p. 1). The personnel remaining from the Pahlavi regime were pacified, and those working in the Revolutionary Committees were brought to active positions. In the following years, NAJA's political orientation became clear, with generals from the Islamic Revolutionary Guard Corps (IRGC) and Basij appointed as the head of the organization. With the establishment of the Special Unit and the initiation of the Morality Patrol, the dominance of the police in the social sphere had evolved into a different dimension. After 2010, police equipment was renovated, and the number of police stations was increased, with new branches being opened for cybersecurity and protective functions. Policies for privatizing certain police services were carried out (Golkar, 2018, pp. 3-6). A

volunteer police program was initiated to ensure that citizens take an active role in protecting social order and that the public adopts an understanding of collective responsibility (Rad, 1393).

Organization of Policing Services, Legal Basis, Training of the Organization and Personnel Supply in the Islamic Republic of Iran

The Islamic Republic of Iran Armed Forces consists of the Islamic Republic of Iran Army (AJA, Artesh), the Islamic Revolutionary Guard Corps (IRGC, Sepah), and the Islamic Republic of Iran Law Enforcement Forces (Polis). According to the Iranian constitution, the administration and management of the security forces are under the responsibility of the Revolution Guide (MFA, n.d.). The Islamic Republic of Iran Law Enforcement Forces are organized as an armed force under the Ministry of Interior per the law on Law Enforcement of the Islamic Republic of Iran (KNECII). The organization's commander is personally appointed by the Revolution Guide (KNECII, 1369, article 2). The highest security body in the provinces is the Provincial Security Council. The Provincial Police Organization, which has a hierarchical structure within itself, works under the Governors of the provinces. A Police Command is established in each province within NAJA and subordinate to the Police Command Center. These police commands control all police stations in the provinces. As a lower unit, each city has a Disciplinary Zone that manages and controls the Police Stations (Golkar, 2018, p. 3). NAJA personnel are divided into two groups: full-time recruits and those who complete their two-year mandatory military service in NAJA (Golkar, 2018, p. 4). For both groups, the only institution responsible for training law enforcement officers in Iran is the Amin University of Law Enforcement Sciences (Amin Police Academy) in Tehran. The university's training involves law, discipline, information gathering, engineering, administrative and financial services, support services, communication methods, and crime detection methods (Moshavergroup, 1399).

Result

Analyzing the establishment and structure of the modern state is possible by analyzing police activities. Within this framework, the current text has attempted to discuss Iran's policing practices in the emergence of the modern state. This effort was born out of the desire to analyze the different and similar aspects of modern state development that have emerged along different lines in the West and East regarding policing. Ensuring public order and security in pre-modern Iran was the manifestation of the

concept of collective responsibility. In this period, dynastic families were the main parties responsible for security. Order had been maintained by family ties and trusted persons, with power being built on the balance of power between these families and the armed bureaucracy. Iranian cities' inability to continue under this system started its quest to modernize its security services. As in other Eastern countries, modernization in Iran was carried out by the state. The policing institution was the central force in protecting power and was established by taking the West as an example; using the concept of public order became a tool for its establishment, protecting its theology and neutralizing oppositional social segments. Experts brought in from the West automated policing, separating it from the army through the division of labor, hierarchical organization, and professionalization inherent in modernity. The originality of Iran's history of modernization also guided the way Iran's policing developed. The power struggles within the dynastic families ended with the expulsion of Western experts. This break brought about regression, with the police assuming a military character once again. The army, which had carried Iran's modernization, militarized the police force after the Pahlavi coup, including policing duties and the organizational structure of the police. At this point, Iran's state-building in the context of policing differed from its Western counterparts, and policing practices in Iran have continued to develop uniquely. With the 1979 Revolution, which completely transformed the state, an ideological motivation was added to the militarized policing practices. The military structure of the police became integrated with the support of militias, which are the carriers of the revolutionary ideology. The task of the police became the protection of the theologically based state apparatus. The concept of public order has become a tool for the establishment and protection of this theology, as well as the neutralization of oppositional social segments.

Kaynakça | References

- Alyot, H. (1947). *Türkiye'de zabta (Tarihi gelişim ve bugünkü durum)*. İçişleri Bakanlığı.
- Atna News. (1396). *Teşkilat-ı novin-e nazmiyye çegune der İran şekl-i girift; İdare-ye Celile-ye Polis-e Daru'l-Hilaf*. Paygah-e Haber-e Tahlili AllemeH Tabataba'i. <https://www.atnanews.ir/?p=127444> adresinden 23.11.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Bayley, D. H. (1975). The police and political development in Europe. C. Tilly (Ed.). *The formation of national states in Western Europe* içinde (ss. 328-379). Princeton University.
- Bayley, D. H. (2006). *Gelecek için polis*. F. Eraslan (Çev.). EGM Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı.
- Behr, R. (2003). Polizeikultur als institutioneller konflikt des gewaltmonopols. H. J. Lange (Ed.). *Die polizei der gesellschaft: Studien zur inneren sicherheit* içinde (ss. 177-194). VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Berce, Y. M. (2003). *Modern Avrupa'da ayaklanmalar ve devrimler*. M. Cedden (Çev.). İmge.

- Bestami, R. (1385). Jandarmeri-ye devleti İran. *Mutaallik be Pejuheşgah-e Ulum-e Ensani ve Motalaat-e Ferhengi*, 52. <https://bit.ly/3BraUoz> adresinden 22.11.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Borzgar, C. (2004). *Kuy-e daneşgah; Yek pervende, çeng dadgah*. BBC. https://www.bbc.com/persian/iran/stor-y/2004/07/040707_a_jb_18tir_court adresinden 25.11.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Çelikdönmez, Ö. (2017). *İran istihbarat teşkilatının dünü bugünü*. Kafkassam. <https://kafkassam.com/iran-is-tihbarat-teskilatinin-dunu-bugunu.html> adresinden 26.11.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Efteharzade, Y. (1377). *Nazmiyye der dovre-ye Pahlavi (Şehrivar 1320 - Aban 1355): Hatrat-e serleşker-e bazne-şeste-ye polis Yahya Efteharzade*. Eşkan.
- Ergut, F. (2004). *Modern devlet ve polis*. İletişim.
- Femi, M. S. (1362). *Nazm ve Nazmiyye der dovre-ye Kacariye*. Yesaveli (Ferheng-e Sera).
- Floor, W. M. (1971). The marketpolice in Qajar Persia: The office of Dadrugha-yi Bazar and Muhtasib. *Die Welt des Islams*, 13(3), 212-229.
- Floor, W. M. (1973). The police in Qajar Persia. *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft*, 123(2), 293-315.
- Foucault, M. (2005). *Özne ve iktidar* (2. baskı). I. Ergüden ve O. Akınhay (Çev.). Ayrıntı.
- Ghadir, İ. G. (t.y.). *Tarihçe-ye polis-e İran*. Moessese-ye Hefazet-e Merakib-e İmen Gostar Ghadir. <https://bit.ly/3mMZWpm> adresinden 28.11.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Giddens, A. (2005). *Ulus-devlet ve şiddet*. C. Atay (Çev.). Devin.
- Gleizal, J. J., Gatti-Domenach, J. ve Journes, C. (2000). *Batı demokrasilerinde polis*. M. Kandemir (Çev.). Temiz.
- Globalsecurity. (2019). *Iranian law enforcement forces (LEF)*. Global Security. <https://www.globalsecurity.org/intell/world/iran/naja.htm> adresinden 10.11.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Golkar, S. (2018). *The evolution of Iran's police forces and social control in the Islamic Republic*. Middle East Brief (Report No. 120). Brandies University Crown Center for Middle East Studies.
- Gürkan, C. (2013). Adam Smith'in *police* kavramı. *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 16, 149-174.
- Gürkan, C. (2020). Hegel'in polis düşüncesinin tarihsel ve politik ekonomi bağlamı. *Amme İdaresi Dergisi*, 53(3), 79-102.
- Hakikat, M. C. (2017, 11 Temmuz). *İdare-ye Celile-ye Polis-e Daru'l-Hilafe: Teşkilat-e novin-e nazmiyye çe-gune-ye der İran şekl-e girift?* İran Newspaper. <https://www.pressreader.com/iran/iran-newspaper/20170711/281771334227761> adresinden 15.11.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Halili, N. (1397). *Nazmiyye-yi der Tehran dovre-ye Kacar*. Faradeeh Ahbar. <https://bit.ly/3jvQ80T> adresinden 09.11.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Hoseyinpour, M. (t.y.). *Sansur ve tevkif çe-gune varid-e matbuad şod*. İran Online. <http://www.ion.ir/news/135501> adresinden 26.11.2020 tarihinde erişilmiştir.
- IRNA. (1393). *Ba hokm-e fermandeh-e moazzam kul kuvve; serdar-e sertip eşteri ba fermandehi niru-ye entezami mensub şud*. Haberguzar-e Cumhuri-ye İslami. <https://bit.ly/3sZDlqR> adresinden 23.11.2020 tarihinde erişilmiştir.
- IRNA. (1398). *Derbara-ye fermandehan-e polis-e İran | Ektedar, karamedi ve teamul*. Haberguzar-e Cumhuri-ye İslami. <https://bit.ly/3yyxABk> adresinden 27.11.2020 tarihinde erişilmiştir.
- IRNA. (2014). *Volunteer police born to help Iranian Police Force*. Islamic Republic News Agency. <https://en.irna.ir/news/2739964/Volunteer-police-born-to-help-Iranian-Police-force> adresinden 22.11.2020 tarihinde erişilmiştir.

- ISNA. (1383). “*İdare-ye Celile-ye Polis-e Daru'l-Hilafe ve İhtisabiye*” /2/ *Tehran der sal 1253 bera-ye nohostin-e ber dara-ye “polis” şud*. Habergozar-e Danişgah-e İnan. <https://www.isna.ir/news/8307-03888/> adresinden 25.11.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Kasri, N. (t.y.). *Mohteseri ez tarihçe-ye teşkilat ba ruy kar-e amedan-e silsile-ye Pahlavi*. Moessese-ye Motalaat-e Tarih-e Moaser-e İnan. <https://bit.ly/3zsUWd0> adresinden 17.11.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Kerimyan, A. (1390). *Nazmiyye-yi Tehran der asr-e Nasiri (Ba riyaset-e Kont de Monte Forte)*. *Faslname-ye ez Şeyv-e Melli*, 5(1), 58-72.
- KNECİİ. (1369). *Kanun-e Niru-ye Entezami-ye Cumhuri-ye İslami-ye İnan Musevveb 27/04/1369 ba Eslahat ve İlhakat Baadi*. Şûra-ye İslami Şehr-e Tehran. <http://laws.tehran.ir/law/mainlawview/236> adresinden 07.11.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Knöbl, W. (1998). *Polizei und herrschaft im modernisierungs-prozess: Staatsbildung und innere sicherheit in Preussen. England und Amerika 1700-1914*. Campus Verlag.
- Koç, M. A. (2020, 27 Şubat). İnan'ın kendine özgü idari sistemi içinde 'ostan' kelimesine ilişkin; (Tweet: @m_akifkoc). https://twitter.com/m_akifkoc/status/1232990912663433218 adresinden 22.11.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Konukçu, Y. (2107). *Bölgesel krizler ışığında İnan'da Devrim Muhafızlarının yükselen rolü*. Ortadoğu ve Afrika Araştırmacılar Vakfı. <https://ordaf.org/bolgesel-krizler-isiginda-iranda-devrim-muhafizlarinin-yukse-len-rolu/> adresinden 26.11.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Konukçu, Y. (2018). İnan'ın bölgesel güvenlik stratejisi: Bir güç döngüsünün değerlendirilmesi. *Bitlis Eren Üniversitesi Akademik İzdüşüm Dergisi*, 3(3), 74-91.
- Lüdtke, A. (1992). “Sicherheit” und “wohlfahrt”. Aspekte der polizeigeschichte. A. Lüdtke (Ed.). “Sicherheit” und “wohlfahrt”: *Polizei, gesellschaft und herrschaft im 19. und 20. Jahrhundert* içinde (ss. 7-33). Suhrkamp.
- Machlouzarides, P. (1989). *Polis çalışmalarının toplumsal görünümü*. H. M. Gürkan (Çev.). Başaran.
- Mann, M. (1988). *States, war and capitalism: Studies in political sociology*. Basil Blackwell.
- Mashregh News. (1392). *Polis-e İnan ez ağaz ba emroz*. Paygah-e Haber-Tahlili Mashregh. <https://www.mashreghnews.ir/news/253546/> adresinden 24.11.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Mashregh News. (1394). *Aşına-ye ba mahofterin-e sistem-e emniyet-e Reza Şah*. Paygah-e Haber-Tahlili Mashregh. <https://bit.ly/3gJUMqb> adresinden 24.11.2020 tarihinde erişilmiştir.
- MFA. (t.y.). *İnan'ın siyasi görünümü*. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. <http://www.mfa.gov.tr/iran-siyasi-gorunumu.tr.mfa> adresinden 27.11.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Miri, R. (1383). *Nazmiyye der dovrân-e Kacar*. *Tarih-e Moaser-e İnan*, 30, 341-359.
- Moshavergroup. (1399). *Rahnuma-yi sabt-e nam-e pazireş Danişgah-e Ulum-e Entizam-e İnan*. <https://bit.ly/3z-zb38P> adresinden 13.05.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Neocleous, M. (2006). *Toplumsal düzenin inşası: Polis erkinin eleştirel teorisi*. A. Bekmen (Çev.). Boğaziçi Üniversitesi.
- Neocleous, M. (2012). *Güvenlik şiddet ve savaş*. G. Çorbacıoğlu ve E. Embel (Çev.). Dipnot.
- Nikpour, G. (2015). *Prison days: Incarceration and punishment in modern Iran*. Yayımlanmamış doktora tezi. Columbia University.
- Okçabol, D. (1940). *Türk zabita tarihi ve teşkilat tarihçesi*. Ankara Polis Enstitüsü.
- Ostandar-e Tehran. (t.y.). *Şerh-e vezaret-e Ostandari*. Ostandar-e Tehran Websait-e Resmi. <https://bit.ly/3gN-F8KI> adresinden 22.11.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Pars News. (1394). *Tarihçe-ye şeklgiri “nazmiyye” der İnan/Tarihçe-ye nahostin danişgah-e polis*. Habergozar-e Pars News. <https://www.parsnews.com/fa/tiny/news-312918> adresinden 17.11.2020 tarihinde erişilmiştir.

- Poggi, G. (2014). *Modern devletin gelişimi: Sosyolojik bir yaklaşım* (7. baskı). Ş. Kut ve B. Toprak (Çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Poggi, G. (2016). *Devlet: Doğası, gelişimi ve geleceği* (5. baskı). A. Babacan (Çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Porgham, S. (2020, 17 Şubat). İran'da eyalet de yoktur il de yoktur. Buların dışında kendine özgü bir yapısı var. Ostan, Şehir, Şehristan diye adlandırılır. (Tweet: @SavashPorgham). <https://twitter.com/SavashPorgham/status/1233056655752990722> adresinden 07.11.2020 tarihinde erişilmiştir.
- PSRI. (1396a). *Ez Dergahi ba Mohtari; maruri-ye ber amelkad-e nazmiyye ba şehrbani der dovrان-e Reza Han. Moessese-ye Motalaat ve Pejuheşha-ye Siyasi*. <https://psri.ir/?id=3s2anu29> adresinden 21.11.2020 tarihinde erişilmiştir.
- PSRI. (1396b). *Peydayeş-e nazmiyye-yi İran. Moessese-ye Motalaat ve Pejuheşha-ye Siyasi*. <https://psri.ir/?id=56h20ups> adresinden 19.11.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Rafi'i, H. R. (1389). Karasoran-e evvelin sengbenaye polisrah der rah bani novin. *Fasname-ye Motalaat-e Muduriyet-e Trafik*, 5(18), 43-70.
- Ra'in, İ. (1350). *Yeprem Han-e Serdar*. Zerrin.
- Rad, H. A. (1393). *Polis-e eftekhari ez hamle silah-e ta merz-e şahadet*. Qudsonline. <https://bit.ly/3t5hpDY> adresinden 11.11.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Rostayi, M. (1373). Tarihçe-ye teşkilat-e nazmiyye ve lugat-e nazmiyye musevveb-e ferhengistan-e İran (1314-1320) - 2. *Gencine-ye Esnad*, 15, 28-41.
- Roth, A. (1997). *Kriminalitätsbekämpfung in deutschen Großstädten 1850-1914: Ein Beitrag zur Geschichte des strafrechtlichen Ermittlungsverfahrens*. Berlin: Erich Schmidt Verlag.
- Seda ve Sima. (1397). *Ber esas-e gozariş-e ersali ez Merkez Ettela-resani-ye Moavenet-e Ectimai-ye NAJA, Defter-e Sohengu, ba monasebat-e chehelomin saligerd-e Enqilab-e İslami (40) movaffakiyetha-ye NAJA ez eptidai şeklgiri takunun*. Tehran: Seda ve Sima Cumhuri-ye İslami-ye İran Moavenet-e Siyasi-ye İdare-ye Pejuheşi Siyasi. https://www.iribnews.ir/files/fa/news/1397/10/22/3051287_130.pdf adresinden 18.11.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Sadıkyan, Z. (t.y.-a). *Nigahi ba tarihçe teşkil-e idare-ye nazmiyye (polis) der İran. Bahş-e evvel*. Sepandjam. <https://bit.ly/3gQuhPY> adresinden 14.11.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Sadıkyan, Z. (t.y.-b). *Tarihçe-ye teşkil-e nazmiyye-yi (polis) İran - Kismet-e dovvam*. Jangaavaran. <https://bit.ly/3sZq9SO> adresinden 15.11.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Shahbazi, D. (t.y.). *Ez nazmiyye polis*. Darioush Shahbazi. http://www.darioush-shahbazi.com/index.php?option=com_content&task=view&id=101 adresinden 09.11.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Shahrvand. (2019). *Noaveriha-ye Kont reis-e polis/Sina saife/Bahş-e sizdehum*. Sharvand Publication. <https://shahrvand.com/archives/108104> adresinden 28.11.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Skocpol, T. (1979). *States and social revolutions. A comparative analysis of France, Russia, and China*. Cambridge University.
- Soleymani, M. (1397). *Şehrbani (polis) ve danişkede-ye efseri İran*. Defter-e Ameliyat-e Manuçehr Soleymani. <http://manouchehrsoleimani.com/Daneshkadeh%20Police.pdf> adresinden 26.11.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Söylemez, İ. (2020, 27 Şubat). İran'da eyalet sistemi yoktur. Algıya kapılıp hatayı çoğaltmanın tekrar etmenin anlamı yoktur. (Tweet: @ismailsylmz). <https://twitter.com/ismailsylmz/status/1233048395985625088> adresinden 07.11.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Şahidi, M. (1385). Pehlevi-ye dovvam ve polis-e Amniyet-e melli. *Motaallik be Pejuheşgah-e Ulum-e Ensani ve Motalaat-e Ferhengi*, 52. <https://bit.ly/2WFGQq1> adresinden 25.11.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Şokri, H. (1394). *Teşkilat-e nazmiyye çeğune der İran şekl-e girift*. Mashregh News. <https://bit.ly/3kCfHgk> adresinden 20.11.2020 tarihinde erişilmiştir.

- Tabnak. (t.y.). *Ruz-e Niru-ye Entezami*. Tabnak Farsi. <https://bit.ly/38q2XU3> adresinden 17.11.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Tabriz, A. M. (2019). *Modern İran'da siyasal şiddetin ortaya çıkma mekanizmaları*. Yayınlanmamış doktora tezi. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Talab. (t.y.). *Tarihçe-ye ba vucud-e ameden-e nazmiyye*. Talab. <https://www.talab.org/art/history/creates-history-police.html> adresinden 24.11.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Tebyan. (1375). *Tarihçe-ye efseran-e nazmiyye*. Muessese-ye Ferhengi ve Etelaa Resani-ye Tebyan. <https://bit.ly/3mN9Sza> adresinden 24.11.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Tebyan. (1395). *Nazmiyye-yi İran tesis şud*. Muessese-ye Ferhengi ve Etelaa Resani-ye Tebyan Mibaşed. <https://bit.ly/3zys0QY> adresinden 14.11.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Tilly, C. (2001). *Zor, sermaye ve Avrupa devletlerinin oluşumu*. K. Emiroğlu (Çev.). İmge.
- Tongur, H. (1946). *Türkiye'de genel kolluk teşkili ve görevlerinin gelişimi*. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü, Kanaat.
- Tongur, H. (1948). *Kolluk tarihimizden vesikalar: Türkiyede ilk zaptiyeler*. Güney.
- Vezeret-e Keşver İran. (2021). *Nemudar-e Sazımani-ye Vezeret-e Keşver*. Vezeret-e Keşver İran Websait-e Resmî. <https://www.moi.ir/Files/MOI/Files/7c/7c8a5c88-9e7d-47ab-82c6-82f33cad788a.pdf> adresinden 22.05.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Yagmei, İ. (1351). Konte de Monte Forte: Nohostin-e Re'is-e Polis İran. *Mutaallik be Pejuheşgah-e Ulum-e Ensani ve Motalaat-e Ferhengi*, 6(288), 347-351.
- Zibashahr. (1396). *Teşkilat-e novin-e nazmiyye çegune der İran şekl-e girift*. Mecelle-ye İnternet-e Zibaşehr. <https://www.zibashahr.com/1396.04/7101.html> adresinden 25.11.2020 tarihinde erişilmiştir.